

Bar-Ilan University
Departments of the Literature of the
Jewish People & Comparative Literature
Ramat-Gan Israel 52900

אוניברסיטת בר-אילן
המחלקות לספרות עם ישראל
ולספרות משווה
רמת-גן 52900

Prof. (Emeritus) Yehuda Friedlander

רחוב עוזיה 9, המושבה היוונית, ירושלים 93143
friedy@mail.biu.ac.il

פרופ' (אמריטוס) יהודה פרידלנדר

ט"ז בטבת תשס"ט

12 בינואר 2009

לכבוד

International Council of Jewish women

Research Prize

שלום רב,

הנדון: המלצה על הספר על שירת זלדה לפרס

יש לי הכבוד והעונג להמליץ על ספרה של פרופ' חמוטל בר-יוסף, **על שירת זלדה** כזוכה בפרס המחקר בפועלן התרבותי של נשים יהודיות. מחקר הספרות העברית החדשה נטה להתרכז בפועלם של סופרים ומשוררים שהשקפת עולמם הפוליטית ועולמם התרבותי תאמו את זו של הכותבים עליהם. משום כך כתיבתם ואישיותם של סופרים דתיים לא הוערכו כראוי, והסיכוי של סופרות ומשוררות דתיות לקבל הערכה רצינית במחקר האקדמי היה ונשאר קטן ביותר עד לאחרונה. מחקרה של חמוטל בר-יוסף בשירת זלדה היה חלוצי, לא רק משום שיצירתה של זלדה הייתה בעצמה תופעה חסרת תקדים – משוררת בת למשפחה חב"דית ושומרת מצוות שפרסמה את ספרה הראשון בגיל 53, וזכתה לאהדה רחבה מצד קהל הקוראים – אלא גם משום שחמוטל בר-יוסף הצליחה לחדור לעולמה של זלדה, להאיר אותו מבפנים, ולהוכיח את ערכו הספרותי והרוחני, למרות שהיא עצמה אינה אדם שומר מצוות. למרבה הפלא, יכולת זו היא נדירה למדי בקרב רוב חוקרי הספרות המוכרים לי.

זלדה היא המשוררת הראשונה בספרות העברית החדשה המביעה בשירתה את עולמה של האישה היהודייה הדתית במאה העשרים. שירתה, שנודעה לקהל הקוראים הישראלי החל בשנת 1967, פתחה שער של אפשרויות למשוררות (ואף למשוררים) שומרי מצוות. מחקרה של חמוטל בר-יוסף הקנה למפעלה של זלדה את

המשקל הסגולי האקדמי, ואפשר למורים ולסטודנטים שרצו לעסוק בשירתה את הבסיס המחקרי הנדרש.

ספרה של חמוטל בר-יוסף על זלדה הפך למורה דרך לכל מי שמתעניין בשירתה של משוררת מופלאה זו, והוא, למעשה, המחקר הרציני שנכתב עליה. מאז הופעת מהדורתו הראשונה של הספר (1988) לא פורסם שום ספר מחקרי אחר על זלדה, אולי משום הקושי להתמודד עם העומק והרצינות של הספר שלפנינו. בשנה החולפת (2008) הופיעה מהדורה מחודשת של הספר, הכוללת פרק מקיף על יחסה של זלדה למוות ולשכול. פרק זה לכשעצמו ראוי הוא לפרס שאתן מופקדות עליו. זוהי דוגמת מופת לגישה רצינית ומעמיקה לשירה עברית בעלת שורשים במסורת חב"ד. בפרק זה הגישה חמוטל בר-יוסף לקורא סקירה תמציתית אך ממצה על היחס למוות ביהדות, במיסטיקה היהודית ובחסידות, ועל בסיס זה בחנה את שירי זלדה, כשהיא משתמשת גם בכתביה של זלדה, שהיו שמורים בארכיון במשך עשרים שנה, ולא ניתן היה לראותם עד אז על פי צוואתה של המשוררת, כבסיס להארת עולמה האישי של המשוררת.

יש להדגיש שגישתה של חמוטל בר-יוסף לשירת זלדה אינה גישה פמיניסטית, שכן גישה כזאת אינה הולמת כלל שירה זו, המבוססת על השקפת עולם יהודית מסורתית. יתכן שדווקא משום כך מחקרה מאפשר הערכה מלאה של שירת זלדה כשירה יהודית-לאומית, ומדריך את הבאות בעקבותיה לא להתגדר בנקודת המבט המגדרית, אלא לראות את הכלל היהודי ולפעול למענו.

לפיכך אני מוצא את הספר הנ"ל ראוי וראוי לפרס שיכבד את הזוכה ואת המעניקים אותו.

בברכה,

יהודה פרידלנדר

טו בטבת תשס"ט

11 בינואר 2009

To

ICJW Research Prize Committee,

שלום רב,

הנדון: המלצה על ספרה של חמוטל בר-יוסף 'על שירת זלדה'

הנני שמחה על ההזדמנות להמליץ בפניכם על ספרה של חמוטל בר-יוסף, 'על שירת זלדה' לפרס הניתן על-ידכם. ספרה של בר יוסף, שראה אור לאחרונה במהדורה מורחבת (הקיבוץ המאוחד, 2008) נכתב בלשון בהירה ומדויקת ומתוך יחס נפשי עמוק, ומהווה כעין מורה-נבוכים לרבים המבקשים להעמיק בשירתה של זלדה ולפענח בכלים מדעיים את סוד קסמה של שירה מיוחדת זו. המפגש עם שירת זלדה, כפי שהוא מוצג בספר, מרתק ומפתיע בשלל היבטיו: הוא חושף את תופעת התקבלותה יוצאת הדופן של זלדה בקרב החברה הדתית, כמשוררת המודרנית הנקראת ביותר בקרב הנוער הדתי בשנים האחרונות, ואת העובדה כי זה מספר עשורים שירתה היא בבחינת מופת ומקור השראה לנשים דתיות כותבות, בהיותה שילוב אפשרי בין אמונה ליצירה, אשר פורץ את מחסומי הרתיעה מפני העמדת העצמי במרכזו של תהליך היצירה. אבחנה פואטית מעניינת שעולה בספרה של בר-יוסף, מצביעה על כי היסוד האמוני בכלל ונוכחותו של אלוקים בפרט מופיעים בדרך כלל בנקודת הסיום של השיר, ואשר על כן השיר חותר לקראת סופו ברבים משיריה.

מן העבר האחר, עולה מספרה של בר-יוסף, כי שירתה של זלדה מקרבת אל עולמה הפנימי של המשוררת, היינו אל העולם האמוני, ציבור קוראים חילוני, שיש בו קשב ופנייה לרגש רליגיזי ולתסיסה רוחנית. בהתאם למסורת החסידית שממנה ינקה זלדה, האינטראקציה בין אלוקים-הנשגב לבין בני האדם באה לידי ביטוי בזרימה של קדושה, המואצלת מהאלוהות אל תהליכים רגשיים ומוסריים המתקיימים בכל אדם, באשר הוא. אך להבדיל מהתפיסה החסידית המקובלת, לא מופיע אצל זלדה ביטוי של יחס אינטימי וישיר כלפי אלוקים. המגע עם אלוקים מצטייר רק בעקיפין ובאופן בלתי נתפס.

חרף ההתעניינות המרובה בשירתה של זלדה, במהלך כל שנות עבודתה הספרותית, ואף לאחר פטירתה, ולמרות השבחים הרבים שנקשרו לשירתה, הרי שבאופן מתמיה, הניבה התקבלות נרחבת זו עשרות מאמרים שהתמקדו בשירים בודדים או בקבצים ספציפיים, אך אף לא מחקר מקיף אחד שיעסוק במכלול ההיבטים הפואטיים של שירתה. זה הועמד לראשונה רק בספרה המדובר של חמוטל בר-יוסף (בנוסחו הראשון ב-1988 ובנוסחו המורחב והמעודכן, ב-2008). ייחודו של הספר בקריאה הרגישה והמדויקת שהוא מציג ב'שוני המרהיב' המאפיין את שירתה של זלדה, ביחס למשוררי תקופתה. כל זאת, בכתיבה המשלבת התבוננות מחקרית-בוחנת עם התבוננות אישית-חוייתית, הנכתבת בראש ובראשונה מתוך אהבה לשירת-אמת, כמו זו שכתבה זלדה.

על תרומתו של הספר 'על שירת זלדה' למחקר השירה העברית, נראה כי ראוי ביותר יהיה לזכותו בפרס.

בברכה ובכבוד,

ד"ר תמר וולף-מונזון, מרצה בכירה

המחלקה לספרות עם ישראל

אוניברסיטת בר-אילן

Wolfstal@mail.biu.ac.il

